

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет історії, права та публічного управління

Кафедра історії та культури України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи
_____ доц. Гусєв С.О.
«_____» 2020 року

ПРОГРАМА

Комплексного екзамену

**«Українознавство та краєзнавчо-туристична робота
з методикою навчання»**

для атестації здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія)

Додаткова спеціалізація: Українознавство та краєзнавчо-туристична робота

Факультет історії, права та публічного управління

Вінниця – 2020 рік

Програма комплексного екзамену «Українознавство та краєзнавчо-туристична робота з методикою навчання» для атестації здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія), спеціалізацією «Українознавство та краєзнавчо-туристична робота».

Розробники:

Гребеньова В.О., кандидат історичних наук, доц. кафедри історії та культури України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Жмуд Н.В., кандидат історичних наук, доц. кафедри історії та культури України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Косаківський В.А., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історія та культури України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії та культури України

Протокол від 12 лютого 2020 року № 7

Завідувач кафедри _____ проф. Коляструк О.А.

Розглянуто і схвалено на засіданні навчально-методичної комісії факультету історії, права і публічного управління

Протокол від «12» лютого 2020 року № 6

Голова _____ доц. Ніколіна І.І.

©Гребеньова В.О., Жмуд Н.В. 2020 рік

© ВДПУ, 2020 рік

ВСТУП

Програма комплексного екзамену «Українознавство та краєзнавчо-туристична робота з методикою навчання» для атестації здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія), спеціалізацією «Українознавство та краєзнавчо-туристична робота».

1. Мета та завдання комплексного екзамену «Українознавство та краєзнавчо-туристична робота з методикою навчання»

1.1.Метою комплексного екзамену з українознавства та краєзнавчо-туристичної роботи з методикою навчання з дисциплін українознавчого циклу є визначення рівня сформованості знань, умінь і навичок бакалаврів у питаннях етнічної спадщини українців та етнічних меншин, реалізації етнофора в сучасному етнокультурному просторі, перевірка підготовки до реалізації набутих знань у професійній діяльності вчителя українознавства, організатора краєзнавчо-туристичної роботи.

1.2.Завдання:

Здобувач вищої освіти ступеня бакалавра має показати рівень володіння академічними знаннями з циклу українознавчих, спеціальних етнологічних та туристичних дисциплін й продемонструвати рівень володіння основним методичним інструментарієм щодо викладання українознавства та краєзнавчо-туристичної роботи.

1.3. Компетентності здобувача вищої освіти ступеня бакалавра

1.3.1. Загальні компетентності:

- здатність застосовувати загальногуманітарні знання в межах засвоєння предметної області та розуміння професії;
- здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології, навички практичного застосування сучасних інформаційних технологій;
- здатність вчитися і бути сучасно навченим; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії;
- здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети, підтримувати системи соціальних спільнот і соціальних взаємин, форми взаємодії індивідуума з соціальними групами і спільнотами;
- здатність діяти по-громадянськи свідомо та соціально відповідально.

1.3.2. Фахові компетентності:

- здатність критично усвідомлювати зв'язки між теперішніми подіями та минулими процесами;
- здатність оволодіти знаннями загального діяхронного каркасу минулого; здатність підготувати комплексну історичну інформацію у зрозумілій формі;
- здатність розглядати етнологію та культуру як складові частини європейської та світової етнології та культури, зіставляти події, явища

місцевої історії, локальної, регіональної етнології та історії в контексті національної, європейської етнології та історії;

- здатність розуміти суть, призначення й зміст гуманітарних наук, місце етнології в системі гуманітарного знання, природи людського суспільства і ролі особи в його функціонуванні;

- здатність використовувати міждисциплінарні підходи для проведення порівняльних досліджень і узагальнень щодо природи етнонаціональних і державотворчих процесів, наявності спільного та відмінного у світовій етнології;

- здатність та вміння використовувати надбання інших наук;

- здатність орієнтуватися в історії розвитку краєзнавства до сьогодення, характеризувати основні природно-рекреаційні, культурно-історичні ресурси регіонів України;

- здатність аналізувати взаємозв'язок краєзнавства, туризму та екскурсійної справи, характеризувати туристичні ресурси України;

- здатність розробляти основні туристичні та екскурсійні маршрути свого населеного пункту, описувати їх;

1.4. Програмні результати навчання:

- вміти оперувати базовими методиками історико-етнологічних та етнографічно-краєзнавчих студій;

- вміти аналізувати історико-культурну спадщину українського етносу;

- вміти аналізувати стан культурно-побутових традицій народу, оцінювати їхню роль у житті народу;

- вміти підбирати і використовувати методику добору інформації, допоміжної навчально-методичної літератури з розробки та проведення туристичної роботи, екскурсійних заходів: основи екскурсійної методики, методику підготовки екскурсії, методику проведення екскурсії;

- знати основи маркетингу у сфері екскурсійного обслуговування;

- знати організаційно-інституційні засади розвитку екскурсійної справи в Україні;

- знати структуру етнології як комплексної науки, коло наукових проблем основних галузей етнології сьогодення;

- знати основні методологічні підходи до вивчення етнології, області прикладного використання етнологічних знань у повсякденній життєдіяльності людства.

- вміти зчитувати етнологічну інформацію з навколишнього середовища, носіїв етнічної культури;

- вміти використовувати набуті знання в навчальному процесі з інших гуманітарних і соціальних дисциплін;

- вміти підбирати і систематизувати дидактичні та методичні матеріали з сучасного розвитку етнології у світі.

2. Програми навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний екзамен з українознавства та краєзнавчо-туристичної роботи з методикою навчання: Етнографія України, Туристичне краєзнавство, Екскурсійна справа, Історія етнології, Сучасні проблеми етнології, Методика навчання українознавства.

2.1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Етнографія України»

Розділ 1. Методика етнографії та особливості родинної обрядовості українців

Тема 1. Методика етнографічного дослідження

Предмет і завдання курсу. Регіональна термінологія народознавства. Етнографія, народоопис, людознавство, лаографія, народознавство, фолькеркунде, фольксунде, фольклор, етнологія. Від народознавства до етнології. Українська етнографічна школа. Діяльність Російського географічного товариства та його Південно-Західного відділу. Українське народознавство в кінці XIX на початку XX ст. Діяльність українських етнологів в системі ВУАН. «Етнографічні вісники» та «Матеріали до етнології». Проблеми у розвитку українського народознавства у XX ст. Становлення і перспективи розвитку етнології у незалежній Україні. Джерела етнографічної науки: писемні, усні, речові. Технологія польової роботи. Етнографічні програми. Програма Ф. Туманського 1779 р. Програма експедиції П. Чубинського 1866 р. Експедиції: стаціонарна, кущова, маршрутна. Програма експедиції. Види польової роботи: особисті спостереження дослідника, опитування населення, фіксація речових матеріалів, збирання етнографічних колекцій. Польова документація: польові щоденники, польові зошити, анкети, запитальники, графічні та фотоматеріали. Обробка матеріалу та підготовка його до публікації. Методика та методологія етнографії. Метод польового спостереження. Порівняльно-історичний метод: історико-типологічний, історико-генетичний, історико-дифузійний. Типологічний метод. Метод компонентного аналізу. Метод комплексного підходу.

Тема 2. Народний одяг

З історії українського народного вбрання. Символіка народного костюма. Класифікація і функції українського народного вбрання. Матеріали та технологія виготовлення народного одягу. Традиційний український народний костюм та його регіональні особливості. Традиційний подільський костюм. Народний одяг та використання його у звичаях і обрядах. Одяг національних меншин України.

Тема 3. Весільні звичаї та обряди

Передвесільний цикл. Сватання. Умовини, договір. Оглядини. Заручини. Гільце. Барвінковий обряд. Коровайний обряд. Торочини. Дівич-вечір. Весілля: Запрошення на весілля. Обдарування. Посад молодих

(благословення). Розплітання коси. Шлюб. Вінчання. Покривання молодої. Розподіл короваю. Перевезення посагу. Перезва. Рядження (циганщина). Післявесільний цикл. Хлібини. Сващини. Гостини. Весільні чини. Весільні пісні. Весільний одяг. Символіка весільного обряду: пісня, коровай, гільце, рушник, вінок, очіпок, намітка, хустка, вогонь.

Тема 4. Звичаї пов'язані з народженням дитини та поховально-поминальна обрядовість

Повір'я пов'язані з вагітною жінкою. Забобони. Повивальна бабка. Пологи. Обрізання пуповини. Колиска та повір'я пов'язані з нею. Перша купіль. Родини. Вибір кумів. Хрестини. Ім'янаречення. Очищення поріділі. Прийняття новонародженого до роду і громади та обряди і звичаї пов'язані з цим.

З історії поховально-поминальних обрядів на Україні. Розкопки курганів та могильників. Поховальні комплекси Пізнього Трипілья. Пам'ятки Ямної культури: поховання з візком біля с.Писарівки Ямпільського району на Вінниччині. Пам'ятки епохи бронзи: Могильник біля с. Гордіївки Тростянецького району на Вінниччині. Скіфські поховально-поминальні звичаї і обряди. Геродот про похорони скіфського царя. Скіфські кургани: Солоха, Сорока, Товста Могила, Чортомолик, Куль-Оба тощо. Сарматські кургани. Розкопки біля с. Пороги Ямпільського району на Вінниччині. Могильники Черняхівської культури. Поховальні звичаї та обряди ранніх слов'ян та періоду Київської Русі. Вірування та повір'я пов'язані зі смертю, душею та загробним життям. Прикмети і дії пов'язані з наближенням смерті. Смерть. Оповіщення. Обливання та одягання покійника. Приготування домовини. Дії що виконуються в домі померлого до виносу тіла. Винос тіла. Прощання. Похоронна процесія. Поховання. Поминки в день похорон. Поминальні звичаї на Україні.

Розділ 2. Календарна звичаєвість українців та окремі аспекти народного мистецтва

Тема 5. Український народний календар: зимові та весняні свята і обряди

Вимірювання часу. Зміна сезонів (пір) року та їх вплив на вимірювання часу. Основні одиниці лічби часу: доба, рік. Зірковий час. Істинна сонячна доба. Середній сонячний час. Поясний час. Декретний час. Лінія зміни календарних дат. Походження календаря. Юліанський календар (старий стиль). Григоріанський календар (новий стиль). Український народний календар. Хліборобський календар. Народні знання про світобудову і розташування небесних світил. Сонце, Місяць, Зорі та пов'язані з ними легенди. Об'єднання народної календарної традиції з християнською та проблеми які виникли в зв'язку з ним. Перехідні й неперехідні свята. Сонячний і місячний календар.

Народний календар зимових свят: Введення (4.12), Катерини (7.12) Андрія (13.12). Новорічний цикл свят: Святий вечір. Коляда-Різдво. Щедрий

вечір. Маланка. Українські колядки і щедрівки та їх класифікація і особливості виконання. Новий рік – Василя. Водохреща. Стрітня.

Народний календар весняних свят. Колодка-колодій. Заклик і зустріч весни. Веснянки та їх класифікація. Перша борозна і перший посів. Великодній піст. Вербна Неділя. Чистий-білий тиждень. Чистий вечір. Великдень. Великодні ігри. Проводи. Рахманський Великдень. Писанка та її символіка. Свято Юрія. Перший вигін худоби на пасовиська. Миколи Весняного. Семенове зело.

Тема 6. Український народний календар: літні та осінні свята і обряди

Народний календар літніх свят. Зелені свята – Трійця – П'ятидесятниця та їх особливості. Ходіння на ниви – „на жита”. Очищення вод. Свято Купала в Україні. Зажинки – жнива – обжинки. Жнивні пісні. Свято урожаю: Маковея і Спаса. Перша Причиста.

Закінчення збору урожаю та перехід до хатньої і ремісничої праці. Свято Семена Стовпника. Свіччине весілля-свято київських ремісників. Друга Причиста. Здвиження. Покрова. Повір'я пов'язані з Покровою. Храмові або престольні празники. Дмитрові суботи. Кузьми і Дем'яна. Святий Михайло та легенди пов'язані з ним.

Тема 7. Малювання на склі

З історії розпису на склі. Регіональні особливості малюнків на склі. Малювання ескізу на папері. Малювання на склі: матеріали, інструменти та техніка виконання. Оформлення роботи.

Тема 8. Українська витинанка

З історії української витинанки. Салюк О. та Руденко М. і їх внесок у розвиток української витинанки. Могилів-Подільський – столиця української витинанки. Класифікація витинанки. Регіональні особливості української витинанки. Матеріали, інструменти та технологія виготовлення витинанки.

2.1.1. Методичне забезпечення:

Косаківський В.А. Методичні матеріали до курсу «Етнографія України» для підготовки бакалавра галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Історія), спеціалізації Українознавство та туристично-краєзнавча робота. Факультет історії, права і публічного управління Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вінниця: ВДПУ, 2019. 96 с.

2.1.2. Рекомендована література:

Основна

1. Бондаренко Г. Українська етнокультура в контексті глобалізаційних викликів. К.: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України, 2014. 226 с.

2. Борисенко В.К. Етнокультурні зв'язки українців та поляків Східного Поділля (кінець XIX – початок XX сторіччя). К. : ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України, 2014. – 206 с.
3. Борисенко В. К. Сімейна обрядовість українців XX - початку XXI століття. Київ, 2016. 256 с.
4. Вовковічер Т.М. Вербальні тексти у народній вишивці XIX – першої половини XX ст.: генезе, семантика, прагматика. К.: НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2019. 173 с.
5. Гримич М.В. Звичаєве цивільне право українців XIX - початку XX століття. К.: Арістей, 2006. 560 с.
6. Іванчишен В.Р. Каменотесний промисел Східного Поділля кінця XIX - початку XXI століття: побутовий та сакральний виміри. Київ : НВП «Видавництво «Наукова думка»», 2017. 214 с.
7. Колодюк І. Жіноче тіло у традиційній культури українців. К.: КН. Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. 228 с.
8. Колодюк І. Чоловіче тіло у традиційній культури українців. Харків: Книжковий клуб, 2016. 222 с.
9. Лозко Г. Українське народознавство. Видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 304 с.
10. Олійник М. В. Український одяг у системі міської культури Києва (друга половина XIX - початок XXI століття): монографія. Київ, 2017. - 312 с.
11. Соболева О.В. Весілля кримських татар: традиційні форми та трансформації -Біла Церква: Вид. Пшонківський О. В., 2015. 360 с.
12. Стішова Н.С. Українські календарні свята осіннього циклу: монографія. К.: Б.в., 2017. 240 с.
13. Українська етнологія: навч. посіб. / за ред. В.Борисенко. К., 2007. 400 с.
14. Ярова А. В. Традиційне житло Чернігівщини кінця XIX - першої половини XX століття : монографія. Київ, 2017. 196 с.

Додаткова

1. Пилипак М. А. Українське весілля Східного Поділля середини XX - початку XXI століття: монографія. К. : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України; Уфа : Уфимська філія МДГУ ім М. О. Шолохова, 2015. 210 с.
 2. Пономар Л. Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX – середини XX ст. Історико-етнографічний атлас. Словник. К.: ТОВ «Бизнесполиграф», видавець ГО «Центр дослідження та відродження Волині». 2015. 268 с.
 3. Україна й українство в етнокультурних процесах: збірник наукових праць. К.: НДІУ, 2017. 156 с.
- Українська культура XX – XXI ст. : соціоантропологічний аспект: зб. наук. праць / [наук. ред. М. Гримич] Київ : Дуліби, 2015. 236 с.

Інформаційні ресурси

1. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського : офиц. сайт [Електронний ресурс]. – 2008- . – Режим доступу: <http://www.etnolog.org.ua>. – Дата доступу: 24.08.14.
2. Народна творчість та етнологія : журн. Ін-ту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського : офиц. сайт [Електронний

2.2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Туристичне краєзнавство»

Розділ 1. Історія становлення та розвитку туристичного краєзнавства

ТЕМА 1. Історія становлення і розвитку туристичного краєзнавства в Україні. Туристичне краєзнавство на Поділлі

Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні. Родовід українського краєзнавства, його давні традиції. Фундатори національного краєзнавства. Особливості розвитку краєзнавства на Поділлі. Розвиток краєзнавства в Українській РСР у 1920—1940-х та повоєнних роках ХХ ст. Утворення та діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців.

ТЕМА 2. Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади

Сутність та теоретико-методологічні засади національного краєзнавства, взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Об'єкт і предмет туристичного краєзнавства. Функції та методи дослідження національного краєзнавства. Джерела національного краєзнавства. Форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху.

Тема 3. Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства

Зародження і розвиток спеціальної туристичної картографії. Сучасний стан туристичної картографії в Україні. Туристична карта: мета створення, вимоги, що ставляться до туристичної карти. Класифікація туристичних карт. Зміст легенди туристичної карти. Спеціальні умовні позначення та їх використання на туристичній карті. Знакування туристичних маршрутів на місцевості.

РОЗДІЛ 2. Об'єкти туристичного краєзнавства

Тема 4-5. Загальна характеристика туристичних ресурсів України

Туристичні ресурси Правобережної України. Туристичні ресурси історичної Київщини. Київська область. Черкаська область. Туристичні ресурси історичної Волині. Волинська область. Житомирська область. Рівненська область. Туристичні ресурси історичного Поділля. Вінницька область. Тернопільська область. Хмельницька область. Туристичні ресурси Лівобережної України. Туристичні ресурси Чернігівської області. Туристичні

ресурси Полтавщини. Туристичні ресурси Слобожанщини. Харківська область. Сумська область. Туристичні ресурси Західної України. Туристичні ресурси історичної Галичини. Львівська область. Івано-Франківська область. Туристичні ресурси Буковини. Туристичні ресурси Закарпаття. Туристичні ресурси Степової (Південної) України. Одеська область. Миколаївська область. Херсонська область. Запорізька область. Донецька область. Луганська область. Дніпропетровська область. Кіровоградська область. Туристичні ресурси Криму.

Тема 6: Природні краєзнавчо-туристичні ресурси України

Наукова сутність та суспільне значення рекреації у природному середовищі. Потенціал природних краєзнавчо-туристичних ресурсів України. Історія заповідної справи в Україні та поняття про державний природно-заповідний фонд. Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду України. Особливості природно-заповідного фонду Подільського регіону.

Тема 7. Фортеці, замки і монастирі як краєзнавчо-туристичні об'єкти

Стан краєзнавчої вивченості замків і фортець України. Класифікація оборонних споруд. Законодавство України про охорону культурної спадщини. Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного зодчества України. Використання замків і фортець у туризмі.

Тема 8. Курортні ресурси України. Організація використання печер для цілей туризму

Природні умови формування бальнеологічних ресурсів України. Історія вивчення та використання мінеральних вод і лікувальних грязей в оздоровчих цілях. Класифікація курортів України. Географія населених пунктів України, віднесених до курортних. Курорти Вінниччини.

Печери як об'єкт краєзнавства. Історія вивчення печер України. Печери України як пам'ятки природи. Використання карстових печер для спелеотуризму, спелеотерапії та інших цілей.

Розділ 3. Основи туристичної діяльності

Тема 9-10. Організаційні основи туристичної діяльності

Основні етапи створення туристичного підприємства та організаційні схеми управління. Туроператорська та турагентська діяльність підприємств сфери туризму. Поняття туроператор, турагент. Класифікація туроператорів. Функції агентсько-операторських підприємств. Банківські гарантії туроператорів (турагентів).

Ліцензування туристичної діяльності та сертифікація послуг. Договірні взаємовідносини та партнерські зв'язки.

Тема 11-12. Туристичний продукт та його складові

Поняття, структура та життєвий цикл туристичного продукту. Ринок туристичних послуг. Види туристичних підприємств: функції, відмінні риси. Поняття “туристичний продукт”. Оптовий і роздрібний продаж турпродукту. Договірні відносини між туроператорами, турагентами і туристами. Види зв’язків, основні поняття і визначення туристського продукту.

Ведення діловодства та ділової кореспонденції.

Мета розвитку туристичного продукту. Вибір послуг. Функції, відмінні особливості операторів і агентів. Особливості туристичних послуг.

Вимоги до офісу туристичної фірми та персоналу.

Тема 13. Туристичне обслуговування. Індустрія туризму

Поняття “індустрія туризму”. Індустрія туризму як міжгалузевий комплекс, її місце і роль у господарському комплексі країни. Структура індустрії туризму. Характеристика складових індустрії туризму. Внутрікомплексні зв’язки індустрії туризму. Державна туристична політика. Туристичний кругообіг. Поняття “гостинність”. Класифікація засобів розміщення туристів. Транспортні послуги. Готельна індустрія. Система громадського харчування. Екскурсійні послуги. Послуги дозвілля. Інформаційні послуги в туризмі.

Тема 14. Нормативно-правова база в туризмі

Договірні стосунки в туризмі. Агентська угода. Угоди з підприємством-постачальником. Туристичні документи. Паспортні формальності. Візові формальності. Митні формальності та валютний контроль. Медико-санітарні формальності. Формальності безпеки. Страхування. Медичне страхування туристів. Майнове страхування. Страхування цивільної відповідальності.

Тема 15-16. Професійна діяльність у туристичній галузі

Фактори, які впливають на поведінку покупців. Класи обслуговування. Основні властивості послуг (увага, постійна присутність підприємства, запобігання втраті споживача). Основні функції спілкування. Засоби подолання комунікативних бар’єрів.

Поняття корпоративної професійної етики. Стандарти професійної поведінки.

Основи етикету. Роль і завдання професійної етики і етикету в підвищенні культури обслуговування. Манери.

Особливості телефонного етикету. Культура мови. Здатність використовувати специфічний комунікативний лексикон у професійній діяльності. Знаки уваги, їх значення в процесі обслуговування.

Категорії знаків уваги. Доторки. Баланс знаків уваги. Невербальні комунікації.

Мова тіла. Особливості мови тіла різних націй. Поняття про усвідомлену та неусвідомлену мову тіла. Однозначні та двоякі сигнали тіла, їх роль в певному внутрішньому емоційному стані клієнтів.

Поняття про психологічне спілкування і контакти. Конфліктні ситуації при обслуговуванні клієнтів. Види конфліктів. Способи розвитку конфліктів. Розв'язок та подолання конфліктів. Попередження конфліктів. Рапорт та пейсинг - основа гармонійного спілкування при обслуговуванні.

2.2.1. Методичне забезпечення

1. Гребеньова В.О., Жмуд Н.В. Туристичне краєзнавство: методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи для студентів 3 курсу факультету історії, права і публічного управління спеціалізації «Українознавство та краєзнавчо-туристична робота». ВДПУ. – Вінниця, 2019. 38 с.

2.2.2. Рекомендована література:

Основна

1. Игнатьева И.Ф. Организация туристской деятельности. К., 2015. 345с.
2. Мальська М. Гаталяк О. Туризм у містах. К.: Центр навчальної літератури, 2018. 224 с.
3. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. К.: Академвидав, 2010. 248 с.
4. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. К.: Вища школа, 2003. 434 с.
5. Педагогіка туризму: навч. посіб. / за ред. проф. В.К.Федорченка, Н.А.Фоменко, М.І.Скрипник. К: Видавничий Дім "Слово", 2004. 296 с.
6. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство : навч. посіб. К. : Знання, 2006. 575 с.
7. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні. Станом на 1 травня 2002р. : Зб. нормативних актів /під заг. ред. В.К.Федорченка. К.: Юрінком Інтер, 2002. 640 с.
8. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.

Додаткова

1. Воронцова О. А. Лаврські печери : Путівник. К. : Амадей, 2000. 144 с.
2. Гетьман В. І. Платні рекреаційні послуги установ природно-заповідного фонду України : законодавчі норми та економічні можливості // УГЖ. 2002. №1. С. 564.
3. Заповідники і національні природні парки України. К.: Вища школа,

1999. 346 с.
4. Курортні ресурси України / під ред. проф. М. В. Лободи. К.: Укрпрофоздоровниця, 1999. 232 с.
 5. Царик Л. П. Природні рекреаційні ресурси : методи оцінки й аналізу. Тернопіль: Підручники і посібники, 2001.
 6. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Монографія. К.: Видав. дім "Слово", 2004. 472 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://mycastles.narod.ru> / Ірина Пустиннікова. Замки і монастирі України.
2. <http://kp.km.ua/tovtry/index.htm1>
3. http://tourlib.net/books_ukr/pankova.htm / Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство
4. [http://pidruchniki.ws/1725100941916/turizm/turistichne_krayeznavstvo - petranivskiy_vl/](http://pidruchniki.ws/1725100941916/turizm/turistichne_krayeznavstvo_-_petranivskiy_vl/) Петранівський В.Л., Рутинський М.Й.
5. referatua.org.ua / Краєзнавство

2.3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Екскурсійна справа»

Розділ 1. Екскурсійна методика

Тема 1. Вступ. Основи екскурсійної методики

Предмет курсу “Екскурсознавство”. Мета, завдання та зміст курсу. Місце екскурсознавства в системі педагогічної освіти. Освітньо-виховне значення курсу. Екскурсійний метод – сукупність методичних прийомів, які використовуються під час екскурсій. Мета екскурсійного методу – навчання (передача певної системи знань) і виховання (формування всебічно розвиненої особистості).

Особливості екскурсійного методу (моторність, предметність, наочність).

Сутність екскурсійного аналізу.

Екскурсійна методика – сукупність вимог і правил, які висуваються до екскурсій, сума методичних прийомів підготовки і проведення екскурсій різних видів.

Тема 2 . Методика підготовки екскурсії

Організація підготовки інноваційного екскурсійного продукту (стадії: попередня робота, безпосередня розробка, захист).

Етапи розробки екскурсії (визначення мети, завдань і теми екскурсії, відбір та вивчення інформаційних джерел, відбір та вивчення екскурсійних об’єктів, складання маршруту екскурсії, підготовка тексту екскурсії).

Комплектування “портфеля екскурсовода”. Складання технологічної карти екскурсії.

Документація, необхідна для кожної екскурсійної теми.

Тема 3. Методика проведення екскурсії

Сутність і класифікація методичних прийомів.

Показ в екскурсії та його особливості. Показ в екскурсії – це цілеспрямований, послідовний процес ознайомлення екскурсантів з об'єктами, які розкривають тему екскурсії.

Розповідь в екскурсії та основні вимоги до неї (тематичність, конкретність, логічність, стислість, переконливість, доступність).

Системна взаємодія елементів і компонентів екскурсійного процесу.

Розділ 2. Екскурсійне обслуговування

Тема 4. Маркетинг у сфері екскурсійного обслуговування

Сучасний маркетинг – орієнтація на споживача. Основна мета маркетингу в екскурсійній справі – цілеспрямований вплив на формування потреб, попиту, цін, сегментація ринку, розвиток асортименту екскурсійних послуг, їх просування, рекламу і збут.

Маркетинговий аналіз середовища екскурсійної діяльності.

Ціна і ціноутворення в туризмі і екскурсійному обслуговуванні.

Тема 5. Організаційно–інституційні засади розвитку екскурсійної справи в Україні

Державне регулювання туристичної діяльності в Україні. Загальні положення законодавства України щодо екскурсійної діяльності.

Правовий статус екскурсанта. Страхування та медична допомога.

2.3.1. Методичне забезпечення

1. Гребеньова В.О., Жмуд Н.В. Туристичне краєзнавство: методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи для студентів 3 курсу факультету історії, права і публічного управління спеціалізації «Українознавство та краєзнавчо-туристична робота». ВДПУ. Вінниця, 2019. 38 с.

2.3.2. Рекомендована література

Основна

1. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: навч. посіб. К. : Альтерпрес, 2007. 150 с.
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. К. : Університет, 2001. 395 с.
3. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. К.: Академвидав, 2010. 248 с.
4. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. К.: Вища школа, 2003. 434 с.
5. Педагогіка туризму: навч. посіб. / за ред. проф. В.К.Федорченка, Н.А.Фоменко, М.І.Скрипник. К: Видавничий Дім "Слово", 2004. 296 с.

6. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. К.: Знання, 2006. 575 с.
7. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні. Станом на 1 травня 2002р. : Зб. нормативних актів / Київ. ун-т туризму, економіки і права; під заг. ред. В.К.Федорченка. К.: Юрінком Інтер, 2002. 640 с.
8. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності К. : Грамота, 2006. 264 с.
9. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні: навч. посіб. К. : Вища школа, 2002. 339 с.

Додаткова

1. Царик Л. П. Природні рекреаційні ресурси : методи оцінки й аналізу Тернопіль: Підручники і посібники, 2001.
2. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Монографія. В.К. Федорченко. К.: Видав.Дім "Слово", 2004. 472 с.
3. Туризм ХХІ століття. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. К. : Б.в., 2002. 560 с.
4. Туристично-краєзнавчі дослідження. К.: Б.в., 2000. Вип. 3. 286 с.

Інформаційні ресурси

1. Екскурсійна методика [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vechervkarpatah.at.ua/...metodika/6-1-0-1706>.
2. Клочко, Ю.М Основи екскурсійної методики [Електронний ресурс] / Ю.М.Клочко // Режим доступу: http://culturalstudies.in.ua/kns2_11.php.
3. Скриль, І.А. Програма курсу «Практикум: «Екскурсійна діяльність»» [Електронний ресурс] / І.А.Скриль // Режим доступу: http://tourlib.net/metod_tourism/skryl.

2.4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Історія етнології»

Розділ 1. Світові школи в етнології

Тема 1. Історія етнології як наукова дисципліна. Термінологічні проблеми означення науки про етнос, людину та культуру. Зарубіжні термінологічні традиції. Предмет та об'єкт етнології у світлі історії науки.

Зародження та становлення профільної науки. Донауковий етап розвитку науки. Розвиток етнології в країнах світу. Багатовекторність етнології: її віддалення від природничих наук і наближення в одних країнах (Англії, Франції) до соціології, в других – до історії (в Росії), в третіх – до психології, в четвертих – до суміщення в різних пропорціях цих наукових дисциплін.

Сучасна парадигма розвитку науки в Україні та пострадянських країнах. Дискусії навколо термінів «етнографія» та «етнологія».

Тема 2. Еволюціоністська школа. Еволюція як основна ідея розвитку в природничих науках. Основні проблеми вивчення: історія розвитку шлюбу та сім'ї, походження і розвиток релігійних вірувань.

Едвард Тайлор (1832-1917), один із фундаторів етнології, та його праця «Первинна культура» (1871). Визначення культури. Порівняльний (історико-порівняльний) метод та вивчення пережитків. Походження релігії. Морган Льюїс Генрі (1818-1881), автор наукової теорії первинного суспільства (праця «Прадавнє суспільство» (1877)). Періодизація історії людства. Еволюція сім'ї та шлюбу. Фрезер Дж. як один з піонерів порівняльного релігієзнавства. Вивчення народного мистецтва.

Марксистська етнологія. Карл Маркс «Німецька ідеологія» і Фрідріх Енгельс «Походження сім'ї, власності й держави». Вплив марксизму на розвиток етнографії в Росії.

Тема 3. Дифузійоністська школа. Польовий метод як основа етнологічних досліджень. Формування основних об'єктів дослідження науки. Предтечі дифузійонізму. Антропогеографія Ф. Ратцеля и «морфологія культури» Л. Фробеніуса. Основні ідеї дифузійонізму. Дифузійонізм в історичному підході в етнології (Ф. Гребнер, В. Шмидт). «Теорія культурних кіл». Віденська школа В.Шмідта.

Тема 4. Французька соціологічна школа. Еміль Дюркгейм (1858-1917), засновник соціології. Розробка функцій ритуалів та поняття «колективна свідомість». Оцінка соціальних фактів як явищ культури. Вплив соціальної реальності на формування людини, формування елементів культури, зокрема релігію. Марсель Мосс (1872-1950), батько французької етнології. Теорія дара. Робер Герц (1881-1915), піонер в етнології західних суспільств. Люсьєн Леві-Брюль (1857-1939). Теорія відповідності типів мислення різним етапам розвитку людства. Вивчення «дологічного мислення» первинного суспільства. Розробка поняття «ментальності». Арнольд ван Геннеп (1858-1937).

Дослідження колективної свідомості, закону партіципації, ментальних функцій.

Тема 5. Американські школи «історичної етнології» та «особистість і культура». Теоретичні засади (теорія психоаналізу Фрейда. Карл Юнг. Порівняльні дослідження цивілізацій Ніцше і Шпенглера). Основна теоретична проблема: вивчення впливу культури на особистість. Школа психологічної антропології.

Франц Боас (1858-1942) як засновник історичної етнології. Його основні ідеї (емпіричний характер його історичного методу, еволюціонування від історичного методу до психологічного).

Етнопсихологічна школа. Кардінер Абрахам та «модальна особистість». Рут Бенедикт (1887-1948) та поняття «інкультурація». Її книга «Моделі культур» (1934). Маргарет Мід (1901-1978) як засновниця етнології дитинства. Вивчення стосунків між різними віковими групами в традиційному та сучасному суспільствах.

Тема 6. Функціоналістська школа. Структуралізм. Функціоналізм як спосіб бачити речі. Метод активного спостереження. Броніслав Маліновський (1884-1942), вивчення функціональності культури. Теорія потреб, міфологія.

Представники структурного функціоналізму. Альфред Реджинальд Редкліф-Браун (1881-1955) як засновник соціальної антропології та теоретик функціональної школи. Порівняльний метод. Теоретичне розмежування між соціальною та культурною антропологією. Едвард Еванс-Прітчард (1902-1973). Розрив з позитивізмом. Історизм як аспект аналізу в етнології.

Сутність структуралізму. Клод Леві-Строс (1908-2009). Теорія первинного мислення (як протистояння теорії Л.Леві-Брюля): гармонія чуттєвого та раціонального. «Сумні тропіки» (1955). Структура як теоретична модель спостереженого та її принципи: розгляд явищ культури у синхронному зрізі суспільства, дослідження цього явища як багаторівневого цілого; аналіз культури з врахуванням його варіативності. «Структурна антропологія» (1958). Основні напрямки структурного аналізу: патерни взяття шлюбу (теорії обміну дружинами), теми народних казок і семантичний аналіз. Вплив структуралізму на інші науки.

Розділ 2. Вітчизняна етнологічна традиція та сьогодення

Тема 1. Етнографічне студіювання предметної бази. Донаукове накопичення етнографічних знань (літописи, хроніки, листування, щоденники) Х–XVIII ст. Слов'янофільство як фактор інтересу до українського етносу. Початок методики народознавчих досліджень. Своєрідність природи формування етнології України.

Перші етнографічні центри України XIX ст. Вивчення міфології, демонології та духовної культури. Перехід до вивчення матеріальної культури у другій половині XIX ст. Створення етнографічних музеїв. Українські вчені – представники світових етнологічних шкіл. Ф. Вовк та М. Міклухо-Маклай. Розвиток марксистської етнології в УРСР. Стагнація науки у 1930-ті – 1980-ті рр. Використання радянської етнографії у міжнаціональних стосунках. Радянські теорії етносу. Основні центри етнографічного студіювання.

Тема 2. Сьогодення етнології в Україні.

Основні галузі та субдисципліни етнологічного дослідження в сучасній Україні. Основні розділи етнологічного дослідження: етогенез і етнічна історія, господарство, матеріальна та духовна культура, соціальна організація, сім'я і сімейно-шлюбні відносини.

Основні вузлові проблеми етнології: етнічний склад населення окремих країн; етогенез, етнічна історія, історичні зв'язки між народами; проблеми етнічного і національного розвитку в сучасну епоху; етнічні процеси і характер міжетнічних відносин; особливості архаїчних форм, залишків ранніх стадій розвитку людства; традиції та інновації у господарстві і матеріальній культурі; національно-побутові особливості суспільних і сімейних відносин; духовна культура етносів як елемент світової культури.

Актуальність прикладної та історичної етнології, основні їх прикладні завдання. Роль мови та релігії у формуванні етносу та нації.

Організація етнологічних досліджень та підготовки кадрів в Україні.

Тема 3. Сучасні проблеми розвитку етнології у світі. Ключові ідеї сучасного неоеволюціонізму. Теорія Л. Уайта. «Культурна антропологія» М. Герсковіца.

Постструктуралізм і постмодернізм в етнології. Антропологізація історії. Соціокультурна антропологія в європейських країнах та США. Етнологія в постколоніальних країнах. Загальні світові тенденції розвитку науки.

Прикладне застосування етнологічних знань.

2.4.1. Методичне забезпечення:

1. Борисенко В.К. Нариси з історії української етнології (1920 – 1930 pp.) / В.К. Борисенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 92 с.
2. Бромлей Ю.В. Современные проблемы этнографии: очерки теории и истории / Ю.В. Бромлей. – М. : Наука, 1981. – 390 с.
3. Дельеж Р. Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії : пер. з фр. / Р. Дельеж. – К. : Вид-во «КМА», 2008. – 287 с.
4. Лурье С.В. Историческая этнология : учеб. пособие для вузов / С.В. Лурье. – М., 1997. – 286 с.
5. Орлова Е.А. История антропологических учений: учебник для студентов педагогических вузов. – М., 2010. – 610 с. – Адрес доступа: <http://rushares.net/f/539753>
6. Очерки истории русской этнографии, фольклористики и антропологии. – М., 1956-1978. – Вып. 1-8.
7. Токарев С.А. История зарубежной этнографии : учеб. пособие / С.А. Токарев. – М. : Наука, 1978. – 352 с.
8. Шаповал Л. І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів / Шаповал Л. І. – Вид. 2-ге, змін. та допов. – Полтава : АСМІ, 2016. – 294 с. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr001>
9. Этнография за рубежом: историогр. очерки : сб. – М. : Наука, 1979. – 290 с.
10. Этнография и смежные дисциплины. Этнографические субдисциплины. Школы и направления. Методы. – М. : Наука, 1988 – 225 с

2.4.2. Рекомендована література:

Основна

1. Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ – ХХ ст.: Історіографія. Бібліографія. Матеріали. Кам'янець-Поділ., 1993. 480 с.
2. Бондаренко Г. Українська етнокультура в контексті глобалізаційних викликів. К.: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України, 2014. 226 с. URL: http://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/monografiji/2014/Bondarenko_ukr_etnokult.pdf
3. Боряк О. Матеріали з історії народознавства в Україні : каталог етногр. програм (друга половина ХVІІІ – ХХ ст.). К., 1994. 124 с.
4. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса М., 2008. 440 с.
5. Будина О.Р. Методы этнографической работы в городе // Город и

народные традиции русских. М., 1989. С. 7-16.

6. Гальчак С. Краєзнавці Вінниччини. Біографії. Бібліографія. Вінниця, 2005. 224 с.

7. Гуржій О.І. Етнологічні осередки України в 20-х – на початку 30-х років ХХ ст.: нарис діяльності. К., 2004. 248 с.

8. Гуржій О.І. Етнологічні осередки України в 20-х – на початку 30-х років ХХ ст. : нарис діяльності. Київ, 2004. 248 с.

9. Дисциплина и общество: национальные традиции : спец. тема номера / отв. ред. А.Л. Елфимов // Этногр. обозрение. – 2005. – № 2. – С. 4-101.

10. Капелюшний, В. П. Українська етнологія у європейському контексті (друга половина ХІХ ст. - 20-ті рр. ХХ ст.) Вінниця: [Нілан-ЛТД], 2013. 209 с.

11. Конта Р. М. Етнологічні дослідження в Науковому товаристві імені Шевченка у Львові (1892-1940 рр.): історіографія. Київ : ВАДЕКС, 2014. 454 с.

12. Кротц Э. Три этапа мексиканской антропологии в ХХ в.: национальная интеграция, социальная критика, академическая нормализация // Этногр. обозрение. 2008. № 6. С. 111-120.

13. Личность, культура, этнос. Современная психологическая антропология : хрестоматия. М., 2001. 555 с.

14. Марков Г.Е. Немецкая этнология в конце тысячелетия: кризис или новый расцвет // Этногр. обозрение. 2005. № 4. С. 111-129.

15. Марков Г.Е. Очерки истории немецкой науки о народах. М., 1993. 392 с. (Б-ка рос. этнографии).

16. Морохин В.Н. Методика собирания фольклора. Москва : Наука, 1990. 88 с.

17. Наулко В.И. Украинская этнологическая наука: современное состояние и перспективы развития // Этногр. обозрение. 2003. № 6. С. 115-123.

18. Пирогова-Таран Л.В. Етнологія та/чи історична антропологія // УІЖ. 2013. № 1. С. 119-124.

19. Сапеляк О.А. Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898 – 1939 рр.). Л., 2000. 208 с.

20. Структурализм вчера и сегодня: к 100-летию К.Леви-Строса: спец. тема номера // Этногр. обозрение. 2008. №6. С. 3-56.

21. Тишков В.А. Российская этнология: статус дисциплины, состояние теории, направления и результаты исследований // Этногр. обозрение. 2003. № 5. С. 3-23.

Додаткова

1. Бенедикт Р. Меч и хризантема [Электронный ресурс] / Р.Бенедикт // Социальная антропология : веб-сайт. – URL: http://etnograf.ru/sites/default/files/benedikt_hrizantema_i_mech.doc. (Дата доступа: 22.08.2019).

2. Боас Ф. Методы этнологии. Некоторые проблемы методологии общественных наук // Антология исследований культуры. Т. 1. Интерпретации культуры. СПб., 1997.

3. Гелнер Е. Нації та націоналізм : пер. с англ. К., 2003. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/gelln/index.php. (Дата доступа: 22.08.2019)
4. Геннеп А. ван. Обряды перехода. Систематическое изучение обрядов / А. ван Геннеп. – М., 1999. – URL: http://kuchaknig.ru/show_book.php?book=190034 (Дата доступа: 22.08.2019).
5. Гирц К. Влияние концепции культуры на концепцию человека // Антология исследований культуры. Т. 1. Интерпретация культуры. – СПб., 1997.
6. Гирц К. Интерпретация культур [Электронный ресурс] / К. Гирц // Библиотека Гумер. – URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/girc/index.php. (Дата доступа: 22.08.2019).
7. Гуревич А. Я. История – нескончаемый спор. М.: РГГУ, 2005. 899 с.
8. Даймонд Дж. Зброя, мікроби і харч: витоки нерівностей між народами : пер. з англ. / Дж. Даймонд. – К. : Ніка-Центр, 2009. – 488 с. – URL: http://books.google.com.ua/books?id=G62929z_Mn4C&printsec=frontcover&dq=зброя,+мікроби+і+харч&hl=uk&ei=oPIFTI7DL8OW4gbv1JCyCQ&sa=X&oi=book_result&ct. (Дата доступа: 22.08.2019).
9. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М., 1991.
10. Клакхон К. Зеркало для человека. Введение в антропологию / К. Клакхон. – URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/klakh/index.php. (Дата доступа: 22.08.2019).
11. Кребер А.Л. Конфигурации развития культуры // Антология исследований культуры. Т. 1. Интерпретации культуры. СПб., 1997.
12. Леви-Брюль Л. Первобытный менталитет. М., 2002. URL: http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/antropologija/levi_brjul_1_pervobytnyj_mentalitet_2002/5-1-0-4722 (Дата доступа: 22.08.2019).
13. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. М., 1994. URL: http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/antropologija/levi_brjul_1_sverkhestestvennoe_v_pervobytnom_myshlenii/5-1-0-2322. (Дата доступа: 22.08.2019).
14. Леві-Строс К. Первісне мислення. К., 2000. URL: http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/antropologija/klod_levi_stross_pervobytnoe_myshlenie_1994/5-1-0-2812. (Дата доступа: 22.08.2019).
15. Леві-Строс К. Структурна антропологія. К., 2000. URL: http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/antropologija/levi_stros_strukturalna_antropologija_2001/5-1-0-1021. (Дата доступа: 22.08.2019).
16. Малиновский Б. Магия, наука и религия : пер. с англ. [Электронный ресурс] // Библиотека Гумер. URL: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/malin/index.php. (Дата доступа: 22.08.2019).
17. Малиновский Б. Научная теория культуры: фрагменты // Вопр. философии. 1983. № 2.

18. Малиновский Б. Функциональный анализ // Антология исследований культуры. Т. 1. Интерпретации культуры. СПб., 1997.
19. Маркс К. Немецкая идеология // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд. Т. 3. С. 140-180.
20. Мид М. Культура и мир детства. Избранные произведения : пер. с англ. М., 1988. Режим доступа: http://lib.uni-dubna.ru/search/files/ps_mid_kult/~ps_mid_kult.htm (Дата доступа: 22.08.2019).
21. Морган Л.Г. Древнее общество [Электронный ресурс] // Юридическая научная библиотека издательства «Спарк». URL: <http://www.lawlibrary.ru/izdanie18975.html>. (Дата доступа: 22.08.2019).
22. Мосс М. Общества, обмен, личность. Труды по социальной антропологии [Электронный ресурс] // Историческая библиотека. – URL: http://libbox.info/book_reading_105536.html. (Дата доступа: 22.08.2019).
23. Радклифф-Браун А. Методы этнологии и социальной антропологии // Антология исследований культуры. Т. 1. Интерпретации культуры. СПб., 1997.
24. Ратцель Ф. Народоведение. СПб., 1896-1903. URL: <http://deauridfetscour.nightmail.ru/zastavki/chemax.html>. (Дата доступа: 22.08.2019).
25. Рэдклифф-Браун А.Р. Метод в социальной антропологии. М., 2001. URL: http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/antropologija/rehdkliff_braun_a_r_m_etod_v_socialnoj_antropologii_2001/5-1-0-2913. (Дата доступа: 22.08.2019).
26. Рэдклифф-Браун А.Р. Структура и функция в примитивном обществе. Очерки и лекции [Электронный ресурс] // ПлатонаНет: философия без границ. – Режим доступа: http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/antropologija/rehdkliff_braun_ar_struktura_i_funkcija_v_primitivnom_obshhestve_oчерки_i_lekcii/5-1-0-163. (Дата доступа: 22.08.2019).
27. Сепир Э. Антропология и социология // Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М., 1993. – URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/sepir/26.php (Дата доступа: 22.08.2019).
28. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992 // Библиотека Гумер. – URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Sorok2/index.php (Дата доступа: 22.08.2019).
29. Тайлор Э. Миф и обряд в первобытной культуре. Смоленск, 2000. URL: <http://terralib.org.ua/81-mif-i-obryad-v-pervobytnoy-kulture.html>. (Дата доступа: 22.08.2019).
30. Тайлор Э. Первобытная культура : пер. с англ. М., 1989. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Tail/index.php. (Дата доступа: 22.08.2019).
31. Тэрнер В. Символ и ритуал [Электронный ресурс] / В.Тэрнер // ПлатонаНет. – URL: http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/antropologija/turner_viktor_simvol_i_ritual_1983/5-1-0-1016. (Дата доступа: 22.08.2019).

32. Уайт Л. Избранное: Эволюция культуры. М., 2004
33. Эванс-Притчард Э. Нуэры. Описание способов жизнеобеспечения и политических институтов одного из нилотских народов [Электронный ресурс] / Э. Эванс-Притчард. – URL: <http://depositfiles.com/files/et8ak1zz2>. (Дата доступа: 22.08.2019).

Інформаційні ресурси

1. Антропология и смежные науки. Изучение человека, культуры и общества. Социальные науки. История [Электронный ресурс] : веб-сайт. – URL: <http://www.etnograf.ru>. (Дата доступа: 26.04.19).
2. Исследования по прикладной и неотложной этнологии [Электронный ресурс] / Институт этнологии и антропологии РАН им. Н.Миклухо-Маклая. – 1999- . – URL: <http://www.iea.ras.ru>. (Дата доступа: 26.04.19).
3. Институт мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського [Электронный ресурс]: веб-сайт. – URL: <http://www.etnolog.org.ua/> (Дата доступа: 26.04.19).

2.5. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Сучасні проблеми етнології»

Розділ 1. Етнологія як соціогуманітарна наука

Тема 1. Етнологія як комплексна наука

Основні галузі етнологічної науки (історична етнологія та палеоетнологія, нормативна етнологія, прикладна етнологія (адміністративна антропология), етнічна антропология, юридична антропология, потестарна етнологія, когнітивна етнологія, економічна етнологія, аграрна етнологія, девіальна етнологія, етнологічне релігієзнавство. Особливості їхньої предметної бази.

Основні етнологічні субдисципліни (етнічна історія, етногеографія, етнодемографія, етносоціологія, етнолінгвістика, етномузеєзнавство, етнопедагогіка, етнопсихологія, етнічна екологія та ін.).

Тема 2. Прикладна етнологія

Класифікація етнічних процесів. Типологічна класифікація: (етнооб'єднувальні процеси: внутрі(між)етнічна консолідація, асиміляція (природна і насильна), між(внутрі)етнічна (етногенетична) міксація, інтеграція та ін.; етнороз'єднавчі процеси: парціяція, сепарація, дисперсизація та ін.

Комунікативна класифікація: інтроетнічні (внутріетнічні) процеси: біокультурне самовідтворення, етнокультурна внутріетнічна уніфікація, етнокультурна внутріетнічна диференціація, внутріетнічний функціональний конфлікт і його наслідки (сепарація, громадянська війна, парціяція тощо).

Екстраетнічні (міжетнічні) процеси: опосередковані міжетнічні контакти, контакти сусідського типу (самоізоляція, сегрегація тощо), міксація культури, метисація, міжетнічна уніфікація, міжетнічний функціональний конфлікт (етнічна експансія, асиміляція, витіснення з етнічних земель (депортація), збройний міжетнічний конфлікт та ін.

Фактори впливу на етнічні процеси: економічні, територіально-міграційні, державно-політичні, демографічні, мовні, релігійні, расові, культурно-побутові, психологічні та ін.

Етноконфліктологія (внутрішньоетнічні конфлікти: родинні, позасімейні, позародинні; міжетнічні конфлікти). Міжнародний етикет.

Тема 3. Історична етнологія

Етногенез. Основні етновизначальні ознаки: етнічна самосвідомість, мова, ментальність, територія (походження, проживання), матеріальна та духовна культура. Етноконсолідуючі чинники: мова, конфесія, політико-територіальні структури, фізіолого-антропологічні особливості тощо.

Механізм творення етносу. Природно-географічні (екологічні) умови. Соціальні умови. Етнічні процеси. Зовнішні чинники. Формування етногенетичних ніш для творення етносу. Формування етнічної культури. Формування етнічної самосвідомості як окремого представника етносу, так і етносу в цілому. Націогенез.

Роль мови та релігії у формуванні етносу та нації. Етнічні функції релігії: компенсаційна, світоглядна, рефлексорна (символізаторська), комунікативна, інтегративна (етноконсолідуюча), етнотворча (етнозберігаюча), асиміляційна, етноідентифікуюча, дезінтеграційна (розмежувальна), дестабілізаційна. Етносоціальні функції мови: комунікативна, номінативна і гносеологічна, культуротворча і етнозберігаюча, ідентифікуюча, інтегративна, дезінтегративна.

Тема 4. Вузлові проблеми етнології

Основні розділи етнологічного дослідження: етногенез і етнічна історія, господарство, матеріальна та духовна культура, соціальна організація, сім'я і сімейно-шлюбні відносини.

Основні вузлові проблеми етнології: етнічний склад населення окремих країн; етногенез, етнічна історія, історичні зв'язки між народами; проблеми етнічного і національного розвитку в сучасну епоху; етнічні процеси і характер міжетнічних відносин; особливості архаїчних форм, залишків ранніх стадій розвитку людства; традиції та інновації у господарстві і матеріальній культурі; національно-побутові особливості суспільних і сімейних відносин; духовна культура етносів як елемент світової культури.

Розділ 2. Методологічні підходи

Тема 1. Еволюціонізм

Еволюція як основна ідея розвитку в природничих науках. Основні проблеми вивчення: історія розвитку шлюбу та сім'ї, походження і розвиток релігійних вірувань. Методика еволюціоністських досліджень. Еволюціоністський підхід до сучасних етнологічних досліджень.

Тема 2. Дифузійонізм. Соціологічний підхід

Основні представники. Польовий метод як основа етнологічних досліджень. Формування основних об'єктів дослідження науки. Розробка функцій ритуалів та поняття «колективна свідомість». Оцінка соціальних фактів як явищ культури. Вплив соціальної реальності на формування людини,

формування елементів культури. Дифузійністський та соціологічний підходи сучасних етнологічних досліджень.

Тема 3. Історизм. Психологізм

Теоретичні засади (теорія психоаналізу Фрейда. Карл Юнг. Порівняльні дослідження цивілізацій Ніцше і Шпенглера). Основна теоретична проблема: вивчення впливу культури на особистість. Вивчення стосунків між різними віковими групами в традиційному та сучасному суспільствах. Основні представники. Етнопсихологічний підхід до сучасних етнологічних досліджень.

Тема 4. Функціоналізм. Структуралізм

Функціоналізм як спосіб бачити речі. Метод активного спостереження. Порівняльний метод. Представники структурного функціоналізму. Теоретичне розмежування між соціальною та культурною антропологією. Сутність структуралізму. Структура як теоретична модель спостереженого та її принципи: розгляд явищ культури у синхронному зрізі суспільства, дослідження цього явища як багаторівневого цілого; аналіз культури з врахуванням його варіативності. «Структурна антропологія» (1958). Функціоналістський та структуралістський підходи до сучасних етнологічних досліджень.

Тема 5. Нові методологічні підходи

Історизм як аспект аналізу в етнології. Антропологізація історії. Соціокультурна антропологія в європейських країнах та США. Етнологія в постколоніальних країнах. Загальні світові тенденції розвитку науки.

2.5.2. Методичне забезпечення:

1. Арбеніна В.Л. Етносоціологія : навч. посіб. Х., 2007. 315 с.
2. Бромлей Ю.В. Современные проблемы этнографии: очерки теории и истории. М.: Наука, 1981. 390 с.
3. Добренков В. Социальная антропология: учеб. Пособие. М.: Гардарики, 2005. 470 с.
4. Історія етнології: метод. рекомендації / уклад. Т.Р. Кароєва ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2014. 23 с.
5. Кафарський В.І. Етнологія: підручник. К.: ЦНЛ, 2006. 430 с.
6. Коршук Р.М. Етнополітологія: навч. посіб. К.: Алерта, 2011. 196 с.
7. Лурье С.В. Историческая этнология: учеб. Пособие. М.: Гардарики, 2003. 286 с.
8. Львовичкіна А. Етнопсихологія: навч. посібник. К.: Кондор, 2002. 178 с.
9. Орлова Е.А. История антропологических учений: учебник для студентов педагогических вузов. М., 2010. 610 с. URL: <http://rushares.net/f/539753>
10. Павленко В.М. Етнопсихологія: навч. посіб. К.: Знання, 1999. 248 с.
11. Садохин А.П. Основы этнологии: учеб. пособие. М.: Гардарики, 2003. 352 с.
12. Стефаненко Т. Этнопсихология: учеб. Пособие. М.: Акта, 2006. 348 с.
13. Сучасні проблеми етнології: метод. рекомендації / уклад. Т.Р. Кароєва; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2014. 19 с.

14. Шаповал Л. І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів. Вид. 2-ге, змін. та допов. Полтава : АСМІ, 2016. 294 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr001>

15.

2.5.3. Рекомендована література

Основна

1. Абрамян Л.А. Мир мужчин и мир женщин: расхождение и встреча // Этнические стереотипы мужского и женского поведения / отв. ред. А.К. Байбурин, И.С. Кон. Л., 1991. С.266-283.
2. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму : пер. с англ. К.: Критика, 2001. 246 с. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/anders/index.php. (Дата доступа: 22.08.2019).
3. Баландье Ж. Політична антропологія. К.: Альтпрес, 2002. 251 с. URL: <http://siresmuci.nm.ru/8/skachat-besplatno-balande-zh-politicheskaya-antropologiya.html>. (Дата доступа: 22.08.2019).
4. Баронин А.С. Этническая психология : учеб. пособие К., 2000. 264 с.
5. Борисенко В.К. Нариси з історії української етнології (1920 – 1930 pp.). К., 2002. 92 с.
6. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. М., 2008. URL: <http://books-history.net/10295-ocherki-teorii-jetnosa-ju-v-bromlej-2.html>. (Дата доступа: 22.08.2019).
7. Галушко К. Народи, етноси, нації... : Знайди відмінності. К.: Темпора, 2008. 72 с. (Likbez-абетка).
8. Гелнер Е. Нації та націоналізм : пер. с англ. К., 2003. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/gelln/index.php. (Дата доступа: 22.08.2017).
9. Гирц К. Интерпретация культур [Электронный ресурс] // Библиотека Гумер. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/girc/index.php. (Дата доступа: 22.08.2019).
10. Дельеж Р. Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії : пер. з фр. К. : Вид-во «КМА», 2008. 287 с.
11. *Дисциплина и общество: национальные традиции : спец. тема номера / Отв. ред. А.Л. Елфимов // Этногр. обозрение. 2005. № 2. С. 4-101.*
12. Дубов И.Г. Феномен менталитета: психологический анализ / И.Г. Дубов // *Вопр. психологии. 1993. № 5. С. 42-56.*
13. Етнографія України / за ред. С.А. Макарчука. 2-е вид., перероб., доп. Л. : Світ, 2004. – 518 с.
14. Карп'юк Л. Основні підходи до розуміння менталітету сучасними вченими // НТЕ. 2004. № 6. С.78-64.
15. Личность, культура, этнос. Современная психологическая антропология : хрестоматия. М., 2001. 555 с.
16. Мельникова Е.В. Культура и традиции народов мира: этнопсихол. Аспект. М. : Астрель, 2006. 304 с.

17. Момот Т. Етнологія міста в Україні: становлення та історія [Електронний ресурс] // Етнічна історія народів Європи. 2014. Вип. 42. С. 19-24. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eine_2014_42_5.pdf
18. Пирогова-Таран Л.В. Етнологія та/чи історична антропологія // УІЖ. 2013. № 1. С. 119-124.
19. Предмет и проблемы этнологии и антропологии: лекции для аспирантов. М.: ИЭА РАН, 2016. – 346 с.
20. Пути развития зарубежной этнологии: сб. ст. М., 1983. 203 с.
21. Феномен междисциплинарности в отечественной этнологии / отв. ред. и сост. Г.А. Комарова. М.: ИЭА РАН, 2016. 458 с.
22. Хотинец В. К вопросу об основных подходах и изучению этничности в зарубежной и отечественной науке // Мир психологии. 2001. № 4. С.135-146.
23. Этнические стереотипы мужского и женского поведения: сб. ст. / отв. ред. А.К. Байбурин, И.С. Кон. Л. : Наука, 1991. 319 с.

Інформаційні ресурси

1. Антропология и смежные науки. Изучение человека, культуры и общества. Социальные науки. История [Электронный ресурс] : веб-сайт. URL: <http://www.etnograf.ru>. (Дата доступа: 26.08.19).
2. Исследования по прикладной и неотложной этнологии [Электронный ресурс] / Институт этнологии и антропологии РАН им. Н.Миклухо-Маклая. – 1999- . – URL: <http://www.iea.ras.ru>. (Дата доступа: 26.08.19).
3. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського [Електронний ресурс]: веб-сайт. – URL: <http://www.etnolog.org.ua/> (Дата доступа: 26.08.19).
4. Інститут народознавства НАН України [Електронний ресурс]: веб-сайт. – URL: <https://ethnology.lviv.ua/>
5. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України [Електронний ресурс]: веб-сайт. – URL: <http://ipiend.gov.ua/> (Дата доступа: 26.08.19).
6. Кафедра етнології Львівського національного університету ім. І. Франка [Електронний ресурс]: веб-сайт. – URL: <http://clio.lnu.edu.ua/departament/etnolohiji> (Дата доступа: 26.08.19).
7. Кафедра етнології та краєзнавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка [Електронний ресурс]: веб-сайт. – URL: <http://ethnic-studies.knu.ua/> (Дата доступа: 26.08.19).
8. Скепсис: научно-просветительский журнал [Электронный ресурс] : веб-сайт. – URL: <http://scepsis.ru>. (Дата доступа: 26.08.19).

2.6. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Методика навчання українознавства»

Розділ 1. Навчальна робота з українознавства

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу

Форми, методи, принципи, прийоми, засоби викладання українознавства як предмет курсу.

Завдання курсу – залучення студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності, що передбачає як пошукову роботу з художніми текстами, українознавчою літературою, так і практично-перетворювальну.

Тема 2. Структура і зміст навчального курсу «Українознавство»

Зміст навчального курсу «Українознавство» включає такі теми: “Етногенетичні процеси в Україні”, “Духовна культура українського етносу”, “Матеріальна культура українців”.

Базові програми для проведення навчально-виховної роботи: «Програми з українського народознавства (1-11 класи)» (за ред. проф. Павлюка С.С.) – принцип концентричності та «Програма з українознавства (1-11 класи)» (за ред. проф. Кононенка П.П.) – принцип лінійності.

Тема 3. Творча лабораторія учителя українознавства

Володіння програмним матеріалом. Традиційний та нетрадиційний методичний інструментарій. Шкільний кабінет українознавства. Навчально-методична база. Педагогічна майстерність.

Тема 4. Основні принципи, методи та прийоми викладання українознавства в школі

Принципи гуманізації, демократичності, врахування вікових та індивідуальних особливостей, доступності, науковості.

Функції методів. Методи за змістом (словесні, наочні, практичні). Методи за рівнем самостійності (репродуктивні, проблемно-пошукові). Методи за логікою подачі матеріалу (дедукція, індукція, аналогія). Методи стимуляції й мотивації (навчальна дискусія, заохочення, емоційного стимулювання, покарання, вимога тощо). Методи контролю та самоконтролю (усний, письмовий, лабораторно-практичний, самоконтролю).

Тема 5. Урок українознавства, його специфіка та типи

Урок як основна дидактична форма навчання. Переваги та недоліки уроку. Специфіка уроків українознавства. Підготовка учителя українознавства до курсу та до уроку. Генеральні фактори побудови уроку (навчальний матеріал, організаційно-педагогічний вплив, здатність учнів до навчання, час). Програма керування навчальною діяльністю.

Дидактичні типи уроків з українознавства (засвоєння нових знань, засвоєння й застосування нових знань та вмінь, перевірки, оцінки та корекції ЗУН, сумісності дидактичних завдань (коли всі дидактичні завдання поєднуються в органічній структурі навчального процесу)). Структура кожного з типів.

Схема аналізу уроку народознавства: (мета і завдання уроку, структура, методи, Вибір учителем навчального матеріалу, який виноситься на урок, поведінка та взаємовідносини учителя і учнів, домашнє завдання, результати уроку).

Тема 6. Інноваційні форми і методи роботи на уроках українознавства

Нестандартні уроки українознавства як засіб оптимізації педагогічного процесу. Види і типи нестандартних занять у середній школі. Форми і методи навчання в процесі проведення нестандартних уроків.

Інтерактивні методи навчально-виховної роботи (візуальна антропологія, «занурення», «українознавчі студії» тощо).

Тема 7. Планування роботи вчителя українознавства

Основні вимоги до планування роботи вчителя українознавства. Види навчальних планів з українознавства та народознавства.

Складання календарних планів. Тематичне планування матеріалу з українознавства та народознавства.

Розділ 2. Виховна робота з українознавства

Тема 8. Формування українознавчих знань, умінь та навичок

Проблеми формування українознавчих знань, умінь та навичок в школі.

Способи формування українознавчих знань та вмінь. Умови формування українознавчих знань та вмінь. Якість усвідомлення учнями знань з українознавства.

Пошукова робота на уроках українознавства.

Тема 9. Міжпредметні зв'язки на уроках українознавства

Теоретичні основи особливостей міжпредметних зв'язків. Мета міжпредметних зв'язків.

Види міжпредметних зв'язків (поурочні, тематичні, між темні, внутрішньоциклові, міжциклові). Напрями здійснення міжпредметних зв'язків.

Тема 10. Наочність та технічні засоби навчання. Кабінет українознавства

Основні види сучасних аудіо-відеовізуальних засобів та дидактичні принципи їх використання в навчально-виховному процесі.

Технологія уроку українознавства і особливості використання мультимедійних засобів.

Методика використання мультимедійних засобів в педагогічному процесі. Організація шкільного кабінету українознавства. Його оформлення і структура. Функції кабінету українознавства. Місце кабінету українознавства в навчальному процесі.

Тема 11. Позакласна та позашкільна робота

Завдання, зміст і принципи позакласної роботи з українознавства.

Основні напрямки позаурочної роботи з українознавства.

Форми і методи організації позаурочних занять з українознавства.

Роль позакласної роботи з українознавства в розвитку пізнавально-творчої діяльності учнів.

Тема 12. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з українознавства

Предмет оцінювання. Критерії оцінювання. Види оцінювання. Оцінювання результатів засвоєння знань, умінь та навичок з українознавства, мовленнєвої та творчої діяльності. Оцінювання результатів мислительної діяльності. Оцінювання знань вольової діяльності. Рівні навчальних досягнень учнів з мислительної та вольової поведінки.

2.5.1. Методичне забезпечення:

Методичне забезпечення навчальної дисципліни відображає створений навчально-методичний комплекс, який включає в себе:

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Плани лекційних занять.
4. Плани практичних занять.
5. Плани самостійної роботи.
6. Індивідуальні завдання.
7. Питання і завдання до поточного контролю.
8. Питання до підсумкового контролю.

2.5.2. Рекомендована література

Основна

1. Король О. В. Методика викладання українського народознавства в школі. Навчально-методичний посібник. К., 1998. 368 с.
2. Уроки з народознавства: Посібник / Упоряд. М. К. Дмитренко, Г. К. Дмитренко. К., 1995. 224 с.
3. Сійся, родися, жито-пшениця! (Уроки з українського народознавства у 7 класі). Гнідин, 1992. 70 с.
4. Збірка методичних розробок народознавчої тематики. Вінниця, 1994. Вип. 1. 84 с.
5. Омельченко Ю. А. Шкільні музеї. К., 1981. 124 с.
6. Руководство для актива школьных музеев (Методическое пособие). М., 1962. 60 с.
7. З досвіду краєзнавчої роботи в школі. Збірник статей. К., 1984. 72 с.
8. Кононенко П. Концепція навчальної дисципліни „Українознавство” // Українознавство: Концепції, програми, документи. К., 1995.
9. Кононенко П. Українознавство. К., 1994, 1996.

Додаткова

1. Державна національна програма "Освіта. Україна ХХІ століття". К., 1994.
2. Українознавство в національній школі / С. Домбровський, Р. Скульський, М. Стельмахович, Б. Ступарик, В. Хрущ. Івано-Франківськ, 1995.
3. Енциклопедія українознавства: В 3-х т. К., 1994.
4. Кононенко П. Освіта ХХІ століття. Філософія родинності. К., 2001.
5. Кононенко П. Стандарт навчальною інтегративного курсу „Українознавство” для І-Х(ХІ) кл. // Українознавство в системі освіти міста Києва. К., 1998.
7. Кононенко П. Українознавство як філософія навчання і виховання // Філософія освіти в сучасній Україні. К., 1997.
8. Кононенко П. Феномен української мови. К., 1999.
9. Концепція школи нової генерації національної школи-родини // П. Кононенко, М. Стельмахович, Т. Усатенко та ін. // Вісник Київ. ун-ту: Українознавство. К., 1994.

10. Погрібний А.С. Роздуми про наболіле, або "Коли б ми вчилися так, як треба". К., 1999.
11. Руденко Ю. Теоретичні засади виховання національної свідомості. К., 1998.
12. Руденко Ю. Українознавство як наукова основа виховання в учнів національної свідомості // Виховання національної свідомості у школярів: Матеріали Всеукр. наук.-практичної конф. К., 1996.
13. Українознавство: Хрестоматія-посібник: У 2-х кн. / упор. В.Крисаченко. К., 1996.
14. Усатенко Т. Філософія родинності-основа української національної школи // Освіта. 1994. 22 серпня.
15. Усатенко Т. Мова в просторі українознавства // Дивослово. 1995. №2.
16. Українознавство в системі освіти міста Києва / за заг. редакцією П.Кононенка, Б.Жебровського. К., 1998.
17. Кононенко В. Теоретико-методологічні проблеми українознавства як науки / Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ. Івано-Франківськ, 1997.

Інформаційні ресурси

1. Українознавство. Вікіпедія [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Українознавство/>. – Дата доступу: 03.11.2011.
2. Українознавство «Департамент освіти і науки, молоді та спорту Чернівецької області [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://oblosvita.com/navigaciya/.../ukrainoznavstvo/>. – Дата доступу: 05.06.2012.
3. Касян, Л.Г. Українознавство у навчально-виховному процесі. Основи методики викладання: науково-методичний посібник. – К., 2008. [Електронний ресурс] / Г.Касян // Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>. – Дата доступу: 8.04.2011.
4. Штихалюк, Л.С. Українознавство як окремих предмет і інтегруюча методологія системи виховних і навчальних дисциплін. [Електронний ресурс] / Л.Штихалюк // Режим доступу: <http://intkonf.org> > Архів > Соціум. Наука. Культура. – Дата доступу: 01.12.2013.
5. Національний науково – дослідний інститут українознавства та всесвітньої історії [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.nrius.org.ua>. – Дата доступу: 01.12.2013.
6. Центр українознавства КНУ ім. Т. Шевченка [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.uaznavstvo.kiev.ua>. – Дата доступу: 01.12.2013.
7. Електронне наукове фахове видання «Українознавство» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ualogos.kiev.ua>. – Дата доступу: 01.12.2013.
8. Східний інститут українознавства імені Ковальських [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.keui.wordpress.com> – Дата доступу: 01.12.2013.

9. Науково-просвітницький центр «Українознавство» товариства «Знання» України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.znannya.org.ua/center/ukr.htm> . – Дата доступу: 01.12.2013.

10. Наше українознавство [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrainoznavstvo.livejournal.com> . – Дата доступу: 01.12.2013.

3. Критерії оцінювання

Шкала оцінювання: розширена та ECTS

ВСЬОГО ОЦІНОК	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА РОЗШИРЕНОЮ ШКАЛОЮ	
			екзамен	
	90 - 100	A	відмінно	
	80 - 89	B	дуже добре	
	75-79	C	добре	
	60-74	D	задовільно	
	50-59	E	достатньо	
	35-49	FX	незадовільно	
	1-34	F	неприйнятно	

Критерії оцінювання (за 100-бальною системою)

Рівень знань студента (в балах)	ECTS	Критерії оцінювання знань студента
90-100	A	Студент вільно володіє категоріальним апаратом з українознавства, допоміжних історичних й етнологічних дисциплін, художньої літератури, оперує базовими методиками історико-етнологічних та етнографічно-краєзнавчих студій, демонструє високий рівень навичок аналізу конкретних зразків традиційної культури українців, творчо використовує теоретичні знання з українознавства. Відповідь на контрольні запитання містить посилання на певні першоджерела, явища, персоналії етнологів. Студент знає основний методичний інструментарій щодо навчання українознавства в загальноосвітній школі в контексті навчально-виховної роботи. Відповідь містить науково-обґрунтовані висновки.
80-89	B	Студент демонструє достатній рівень володіння теоретичним матеріалом з вивчених курсів, уміння пов'язувати теоретичні положення з історичними фактами

		та сучасністю, самостійність мислення, знання необхідної термінології. Відповідь на контрольні запитання є розгорнутою з посиланням на необхідні етнологічні явища.
75-79	C	Студент може допускати несуттєві помилки за умови загальної наукової грамотності та незначні помилки при перевірці знань з циклу українознавчих дисциплін; систематизує та узагальнює набуті знання, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження власних суджень.
60-74	D	Студент демонструє фрагментарне володіння теоретичним матеріалом курсу, неповні знання основних термінів та основних принципів розвитку науки, недостатні уміння практичного використання теоретичного матеріалу, обґрунтування основних теоретичних положень при аналізі конкретних зразків культури. Студент повинен правильно виконати 60% завдань під час контролю знань з етнологічних дисциплін.
50-59	E	Студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні його засвоєння, відтворює незначну його частину, правильно виконує половину завдань з аналізу заданого етнографічного матеріалу.
35-49	FX	Незадовільно, студент розуміє навчальний матеріал на елементарному рівні його засвоєння, відтворює лише окремі фрагменти етнологічних процесів та явищ, дає загальну відповідь з допомогою викладача. В цілому відповідь незадовільна з можливістю повторного складання.
1-34	F	Неприйнятні знання, обов'язковий повторний курс. Невиконання студентом 70% усіх завдань протягом вивчення дисципліни.

Екзаменаційний білет має три питання: перше оцінюється у 35 балів, друге – 35 балів, третє питання – 30 балів.

4. Зразок кваліфікаційного завдання

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Еволюціонізм в етнології та його представники.
2. Охарактеризуйте традиційне вбрання українців.

3. Традиційні методи навчання українознавства та українського народознавства.

5. Зразок відповіді на комплексне кваліфікаційне завдання

Відповідь на питання №1. Еволюціонізм в етнології та його представники.

Еволюціонізм – перша етнологічна теорія, формування якої почалося в середині 19 ст. Джерела її — у принципі розвитку в природознавстві, що завершився появою теорії еволюції. Свою основну задачу прибічники еволюціонізму в науці про культуру бачили в тому, щоб відкрити й пояснити загальні закономірності розвитку культури, у зіставленні рівнів розвитку культури різних народів. Представники еволюціонізму в Великобританії — Герберт Спенсер, Едвард Тайлор, Джеймс Фрейзер, у Німеччині — Адольф Бастіан, Теодор Вайц, Генхір Шурц; у Франції — Шарль Летурно; у США — Льюїс Генрі Морган. Завдяки їх дослідженням культура, що раніше являла собою сукупність окремих типів і форм, набула цілісності, її було систематизовано. Основні положення: 1) всі культури проходять однаковий шлях еволюції від дикості до цивілізації; 2) різні рівні розвитку культур різних народів не залежать від расових відмінностей; 3) людина — частина природи, що розвивається у зв'язку з її закономірностями; 4) еволюція культури іманентна.

Відповідь на питання №2. Охарактеризуйте традиційне вбрання українців.

Попри свою динамічність (легке сприйняття зовнішніх впливів), одяг акумулює ретроспективну етнокультурну інформацію, тобто є культурним кодом колективного досвіду, його уявлень, нормативних критеріїв, стандартів поведінки, естетичних смаків, міжетнічних контактів та взаємовпливів. Рисами народного вбрання українців є його багатofункціональність (утилітарно-захисна, святково-обрядова, гендерно-вікова, оберегова, соціальний стан, етнічна, регіональна тощо), багаточаровість (багатоярусність). Особливість – вплив на народне вбрання традицій стилю бароко (декоративна насиченість, поліхромність, пластична виразність). *Одяг за приналежністю до певної частини тіла:* сорочка, поясно-стегновий, пояс, нагрудний, верхній, головний убір, взуття, прикраси. *Типи крою:* суцільно кроєна (додільна); двочастинна, або “сорочка з підтичкою” (з появою фабричних матеріалів). *За особливостями поєднання рукавів та стану:* безуставкові, уставкові.

Різноманіття природно-ландшафтних зон, своєрідність шляхів соціально-економічного та етнокультурного розвитку окремих земель України увиразнили регіональні комплекси традиційного українського вбрання: поліського (північного), лісостепового (центрального), степового (південного) та карпатського (південно-західного).

Відповідь на питання № 3. Традиційні методи навчання українознавства та українського народознавства.

Традиційні методи – це ті, які є характерними для структури та змісту українознавства та українського народознавства:

1. Метод «народного календаря» (є домінуючим, оскільки присутній у структурі кожного типу уроку).

2. «Народознавча хвилинка» (щоуроку на початку один учень презентує із короткою анотацією (до 5 хвилин) запропоновану вчителем або підібрану самостійно народознавчу літературу, аудіо збірки, альбоми, документальну, науково-популярну та художню відеопродукцію). Ефективність такого методу полягає в систематичності роботи, вмінні зацікавити і зацікавитись самому. Через декілька занять ведеться колективне обговорення прочитаного/побаченого.

3. Метод реконструкції/інсценізації звичаїв та обрядів (точне/наближене відтворення змісту народних звичаїв та обрядів).

4. Метод «права етнічного голосу» (принцип мультикультурності, що забезпечує представникам національних меншин вивчати українську культуру також і крізь призму культури власного етносу).

5. «Занурення» – (об'єктом може бути певний хронологічний період (календарний цикл, історичний відтинок – наприклад, козацьке бароко), галузь народної культури тощо). Тривалість “занурення” коливається від кількох уроків/семестру/ навчального року та передбачає різноманітні форми роботи. Така колективна творча справа створює можливість залучити всіх учнів та реалізувати їх потенціал. Звітом може бути конференція, концерт чи будь-яка інша форма в залежності від поставлених завдань.

6. Метод «статевої переваги» – гендерний розподіл знань відповідно до соціокультурної статі.

7. Польовий метод (спостереження; опитування; метод візуальної антропології, який полягає у фіксуванні польового матеріалу аудіо- та відеотехнікою тощо). По-перше, метод уможливлює потрапити в середовище інформаторів і «зануритися» в автентичне середовище. По-друге, розширити не тільки кількість досліджуваних об'єктів, а й скласти якісну характеристику (антропологічні, ментальні риси реципієнта; візуальне сприйняття ряду предметів матеріальної та духовної культури тощо).